

METODICKÉ USMERNENIE HLAVNÉHO ODBORNÍKA PRE ODBOR ZUBNÉHO LEKÁRSTVA PRE POSKYTOVANIE ZDRAVOTNEJ STAROSLTIVOSTI POČAS PANDÉMIE COVID-19

Publikované v súlade s uznesením vlády Slovenskej republiky č. 113, 114 a 115 z dní 15-18. marca 2020, Opatrením Úradu verejného zdravotníctva SR pri ohrození verejného zdravia č. OE/791/86125/2020 z dňa 18.3.2020, vydaného z dôvodu vyhlásenia mimoriadnej situácie na území Slovenskej republiky v súvislosti s pandémiou ochorenia COVID-19 vyhlásenou dňa 11.3.2020 generálnym riaditeľom WHO.

- 1.** Zubný lekár poskytuje primárne telefonickú podporu a manažment pacienta počas štandardných hodín schválených príslušným VÚC pre ambulanciu zubného lekárstva (ďalej len “ambulancia”). Postupuje v súlade s aktuálnym znením Usmernenia Hlavného hygienika SR a platným štandardným, preventívno-diagnosticko-terapeutickým postupom pre COVID-19. Na dennej báze sleduje usmernenia, rozhodnutia a pokyny Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, orgánov samosprávy a hlavného odborníka MZ SR pre odbor zubné lekárstvo.
- 2.** Zubný lekár realizuje ošetrovanie len u pacientov s neodkladnými ťažkosťami a to prednostne v doobedňajších hodinách, v čase od 8:00 do 12:00. U pacienta, ktorý nemá závažné ťažkosti, zubný lekár odporúča iba symptomatickú terapiu a ak je to potrebné, predpisuje e-recept. Tiež odporúča postup formou telefonickej, emailovej, prípadne SMS konzultácie v prípade zhoršenia ich zdravotného stavu. O komunikáciách a odporúčaníach pacientovi vedie zubný lekár evidenciu v zdravotnej dokumentácii pacienta.
- 3.** V prípade potreby ošetrovania ošetrojúci zubný lekár preverí podozrenie na ochorenie COVID-19 :
 - meraním telesnej teploty bezkontaktným teplomerom,
 - anamnestickým rozhovorom, ktorý je podopretý čestným vyhlásením dotazníkom, v ktorom sa pýta : a) na cestovateľskú anamnézu,
 - b) príznaky respiračného ochorenia
 - c) možný kontakt s infikovanou osobou
 - d) či nie je v karanténe.

Tieto skutočnosti pacient potvrdí svojím podpisom v Čestnom prehlásení (Príloha č. 1).

Ak je podozrenie na ochorenie COVID-19 je ošetrojúci zubný lekár povinný volať linku 155 a kontaktovať príslušný RÚVZ, kde bude po dohode s príslušným VÚC pacient referovaný do karanténneho centra ním určeného.

4. Zubný lekár nevykonáva až do odvolania plánované výkony, vrátane preventívnych prehliadok, výkonov dentálnej hygieny a výpisov zo zdravotnej dokumentácie
5. V ambulancii zubného lekára pracuje obmedzený počet zamestnancov na minimum, čo je ošetrojúci zubný lekár a asistujúca sestra alebo zubný asistent, prípadne iba ošetrojúci zubný lekár sám, ak mu to z dôvodu epidemiologickej situácie personálny stav inak neumožňuje.
6. Personál ambulancie dodržiava pri prevádzke ambulancie dôslednú hygienu a častejšiu dezinfekciu. Odporúča sa používanie oxidačných prostriedkov a prostriedkov, ktoré znižujú povrchové napätie hydrofóbných materiálov. Z miestnosti, kde sa ordinuje sú odstránené všetky predmety, na ktoré môže dopadať aerosól a ktoré priamo nesúvisia s poskytnutím zubno-lekárskej zdravotnej starostlivosti (perá, mobilné telefóny, rádiá, kalkulačky, platobné terminály, demonštračné pomôcky, dekorácie a pod.). Je potrebné pravidelne vetrať pred začiatkom ordinovania a medzi jednotlivými zákrokmi. Medzi jednotlivými zákrokmi je potrebné využiť germicídny žiarič a precízne dezinfikovať všetky povrchy. Z čakárne sú odstránené časopisy a ostatné, iné predmety, ktoré môžu spôsobiť na krížovú infekciu. V ambulancii sa odporúča mať samostatne stojaci vešiak pre pacientovo oblečenie.
7. Z epidemiologických dôvodov je nevyhnutné eliminovať vzájomný kontakt pacientov v ambulancii. Ak to situácia umožňuje, čakáreň je pre pacienta uzavretá a pacient príde len po predchádzajúcom telefonickom vyzvaní z auta, alebo vonkajších priestorov. V čakárni sa nezdržuje väčší počet osôb. Treba redukovať prítomnosť osôb na nevyhnutné minimum. Je vhodné ponechať otvorených čo najviac dverí, aby sa zabránilo krížovej expozícii cez kľučky.
8. Ošetrojúci zubný lekár a asistujúca sestra alebo zubný asistent sú vybavení osobnými ochrannými, pracovnými pomôckami (ďalej len "OOPP") vhodnými na zabránenie expozícii kvapôčkovej respiračnej infekcie, prenášanej aerosólom. Tieto OOPP predstavujú: dýchacia maska normy minimálne FFP3 / N95, tesniace, uzavreté okuliare a / alebo celotvárový, priehľadný štít, pokrývka hlavy, oblečenie s dlhým rukávom zakrývajúce aj nohy, jednorazové rukavice a návleky na nohy. Pokiaľ ošetrojúci zubný lekár

disponuje maskou normy s výdychovým ventilom, túto je potrebné ešte prekryť chirurgickou rúškou, aby sa minimalizovalo riziko potenciálnej kontaminácie ovzdušia, v prípade, že by bol zubný lekár asymptomatický nosič vírusu SARS-CoV-II. Osobné predmety ako hodinky, prstene, retiazky, náramky je nutné odložiť mimo miestnosť, v ktorej sú vykonávané zákroky. Tvárové ochlpenie u mužov je potrebné upraviť tak, aby dýchacia maska správne tesnila. Je potrebné klásť dôraz na správnu tesnosť masky a obmedziť dotyk s vonkajšou stranou masky.

9. Je potrebné dôsledne separovať infekčný odpad a automatizovať obliekanie a vyzliekanie ochranných pomôcok. Inštruktážne videa sú k dispozícii na nižšie uvedených linkoch:

<https://www.youtube.com/watch?v=qK5rXr4iwyo>

<https://www.youtube.com/watch?v=shkzLhxBt1c>

10. V režime ošetrovania je vhodné pred začiatkom zákroku nechať pacienta vypláchnuť roztokom 1 % peroxidu vodíka. Následne je vhodné prekryť tvár operačnou plachtou s otvorom na ústa pre zabránenie prenosu aerosólu pri dýchaní nosom. Pokiaľ možno, vždy aplikujeme kofferdam, pričom asistencia aktívne odsáva aby nedošlo k hromadeniu slín. Pacienta inštalujeme do vhodnej polohy aby sme zabránili provokácii kašľania. V prípade potreby chladenia rotačných nástrojov sa snažíme použiť vodu bez vzduchu, aby nedochádzalo k tvorbe aerosólu, alebo dodatočné chladenie fyziologickým roztokom zo striekačky asistencie. Pri potrebe chirurgických extrakcií podľa možnosti volíme manuálne chirurgické nástroje.
11. Dýchacie masky (na to vhodné) je možné dekontaminovať výparmi H₂O₂, alebo v teplovzdušnom sterilizátore pri 65-70°C po dobu 30 min.

MODELOVÉ SITUÁCIE

Pre rôzne situácie pacientov vyžadujúcich si ošetrovanie akútnych stavov v ústnej dutine uvádzame rôzne situácie :

Situácia 1: najviac pravdepodobná pre ambulancie zubného lekárstva

Pacient : predpoklad, že nemá pozitívnu cestovateľskú anamnézu, nebol posledné 2 týždne v zahraničí a nemá nariadenú karanténu alebo nemal kontakt s osobou s podozrením na COVID-19 alebo s osobou s potvrdeným COVID-19 a nemá žiadne chorobné príznaky (horúčka, kašeľ, ťažkosti z dýchaním, bolesť svalov, celkovú únavu a pod.), a má akútny stav v ústnej dutine.

Požiadavky :

- pri vstupe do zdravotníckeho zariadenia pacient musí mať na tvári rúšku,
- personál zubnej ambulancie musí mať vždy prehľad, ktoré osoby v danom momente boli v čakárni. Ideálne, ak je v čakárni iba jedna osoba,
- pacient si pri vstupe do zariadenia dezinfikuje ruky dezinfekčným prípravkom s obsahom alkoholu,
- personál v zubnej ambulancii musí mať na tvári ochranné rúško, ideálne respirátor a ochranné rukavice,
- sestra odmeria pacientovi telesnú teplotu pri vstupe do zariadenia,
- sestra dá pacientovi vyplniť „Čestné prehlásenie pacienta“

Pri ošetrovaní pacienta postupujeme :

- Pravidelné umývanie rúk mydlom a teplou až horúcou vodou, najmenej 20 sekúnd, s následnou dezinfekciou prostriedkom na báze alkoholu. Ruky je dôležité umývať pred vyšetrením/ošetrovaním pacienta, predtým ako si natiahnete rukavice a po ukončení ošetrovania pacienta.
- Pacienta vyšetrovať s respirátorom FFP3 /N95 a s ochranným štítom/ochrannými okuliarmi s bočnicami súčasne.
- Odporúča sa podľa vlastného zváženia obmedziť prácu s aerosólom na minimum (akútne stavy s nevyhnutnosťou preparácie tkanív zuba). V tomto prípade je nevyhnutné ošetrovať pacienta s respirátorom FFP3/ N 95 pre zubného lekára a sestru. Zároveň, je vhodné, aby ošetrojúci personál mal jednorazový ochranný odev (ideálne normy EN13795, ako alternatívu môže predstavovať klasický, celotelový pršiplášť) a pokrývku hlavy (ak ho momentálne nemajú, pracujú s bavlneným, „klasickým“ oblečením).

- Pred ošetrením dať pacientovi vypláchnuť ústa najvhodnejšie je 1% peroxidom vodíka, prípade 0,12 – 0,2 % chlórhexidínom.
- Intraorálne röntgenové vyšetrenie môže vyvolať kašeľ a zvýšiť sekréciu slín, preto je nutné jeho indikáciu zvážiť. Extraorálne rtg metódy sú vhodnou alternatívou.
- Použitie veľkých odsávačov znižuje tvorbu kvapôčok a aerosolu.
- Ak je nutné použiť aerosol, je vhodné podľa možnosti použiť koferdam, čo znižuje riziko prenosu infekcie.
- Po ošetrení pacienta bez použitia aerosólu, je nevyhnutná dôkladná dekontaminácia zubnej súpravy a zubného kresla a kontaminovaných povrchov dezinfekčnými prostriedkami.
- V prípade, že bola použitá preparácia s aerosólom, je okrem vyššie uvedeného, potrebné prerušenie prevádzky ordinácie a dezinfekcia priestorov zubnej ambulancie germicídnym žiaričom.
- V zubnej ambulancii s viac ako jednou zubnou súpravou je potrebné obmedziť počet osôb na minimum, t. j. zubný lekár ošetrí len jedného pacienta.

Situácia 2:

Pacient telefonicky žiada o vyšetrenie alebo konzultáciu

Pacient má pozitívnu cestovateľskú anamnézu, bol posledné dva týždne v zahraničí a má nariadenú karanténu, alebo mal kontakt s osobou s podozrením na ochorenie COVID-19, alebo s osobou s potvrdeným ochorením COVID-19, a má príznaky: horúčka nad 38° st. C, alebo príznaky akútnej infekcie dýchacích ciest (kašeľ, dušnosť) + akútny problém v ústnej dutine.

Riešenie:

Odporúčame okamžite kontaktovať linku RUVZ alebo KOS na linke 155, kde odovzdá osobné a kontaktné údaje. Zubný lekár pacienta poučí, aby zostal doma, izoloval sa od ostatných členov a títo nesmú vychádzať z bytu. V ďalšom preberá pacienta a členov rodiny RUV.

Akútny stav v ústnej dutine (kde a kým bude ošetrovaný) bude podľa pokynov RUVZ alebo regionálneho krízového štábu.

Situácia 3:

Pacient telefonicky žiada o vyšetrenie alebo konzultáciu

Pacient má pozitívnu cestovateľskú anamnézu, bol posledné dva týždne v zahraničí a má nariadenú karanténu, alebo mal kontakt s osobou s podozrením

na ochorenie COVID-19 alebo s osobou s potvrdeným ochorením COVID-19, ale nemá klinické príznaky a má akútny problém v ústnej dutine.

Riešenie:

Ak mal kontakt s osobou s potvrdením ochorením COVID-19, aplikuje sa rovnaký postup ako v prípade situácie 2

Ak nemal kontakt s osobou s potvrdením ochorením COVID-19: anamnéza ťažkostí ochorenia v ústach. Inštruujeme pacienta o nevyhnutnosti karantény po dobu minimálne 14 dní od návratu z rizikovej krajiny alebo od možného kontaktu s osobou s podozrením na COVID 19! Poučenie pacienta, aby sa zdržiaval výlučne doma, izoloval sa od ostatných členov domácnosti, ktorí ak už s nim boli v kontakte, dodržiavajú rovnako prísne karanténne opatrenia.

Akútny stav v ústnej dutine (kde a kým bude ošetrený) bude podľa pokynov RUVZ alebo regionálneho krízového štábu.

Situácia 4:

V podstate by nemala vôbec nastať v zubnej ambulancii alebo v LSPP, ale pre prípad ju uvádzame:.

Pacient príde do zdravotníckeho zaradenia a žiada o vyšetrenie alebo konzultáciu. Pacient má pozitívnu cestovateľskú anamnézu, bol posledné 2 týždne v zahraničí a má nariadenú karanténu, alebo mal kontakt s osobou s podozrením na ochorenie COVID-19 alebo s osobou s potvrdeným ochorením COVID-19. Má pozitívne príznaky: horúčka nad 38° st. C , alebo príznaky akútnej infekcie dýchacích ciest (kašeľ, dušnosť) + **akútny stav v ústnej dutine.**

Riešenie:

Okamžite pacienta izolovať, najlepšie je ho nasmerovať k opusteniu budovy zdravotníckeho zariadenia. Tam sa má pohybovať tak, aby v jeho okolí v rozsahu 4 m neboli žiadne osoby. Ak nemá vlastnú, dať mu rúšku a poučiť ho o hygienu pri kašľaní. Ak prišiel autom sám alebo s osobou, s ktorou je v stálom kontakte v domácnosti, môže sa izolovať aj s touto osobou vo vlastnom aute.

Treba mať na pamäti, že pri nechránenom kontakte bez nasadenia kompletných ochranných prostriedkov (skafander, rúška N95, štít, rukavice) bude musieť ošetrojúci zubný lekár (resp. každý ďalší zdravotnícky pracovník, ktorý bol v kontakte s takýmto pacientom) dodržať 14-dňovú karanténu. Je povinnosťou ošetrojúceho zubného lekára bezodkladne kontaktovať linku RÚVZ alebo KOS na linke 155 a podať všetky dostupné informácie o danom prípade: odovzdať RÚVZ osobné a kontaktné údaje pacienta, udať polohu pacienta na základe, ktorej ho RÚVZ bude kontaktovať a navigovať ohľadom bezpečnej prepravy na pracovisko, ktoré je plne vybavené na prijatie pacienta s plným materi-

technickým zabezpečením na ochranu personálu a ostatných pacientov. Celý ďalší manažment pacienta preberá RÚVZ a v prípade potreby do neho zapojí aj ošetrojúceho lekára. RÚVZ bude lekára informovať o potvrdení alebo nepotvrdení ochorenia COVID-19 u riešeného pacienta.

Následne je potrebné:

Ak sa pacient zdržiaval v čakárni – je potrebné určiť dĺžku pobytu v čakárni a jeho správanie sa, dodržiavanie odstupu a hygieny kašľania si overiť u čakajúcich pacientov) a zaznačiť si všetky kontakty ostatných pacientov, prítomných v priestoroch čakárne. Ak si zubný lekár nie je istý karanténnymi opatreniami kontaktuje príslušné epidemiologické pracovisko. Na záver je potrebné vykonať dôslednú dezinfekciu priestorov.

12. Opatrenia týkajúce sa zamestnancov:

- Zamestnanci, ktorí majú ochorenie podobné chrípke (ARI) (horúčka s kašľom alebo v krku, bolesti svalov) by nemali nastúpiť do práce.
- Zamestnanci, ktorí majú ťažkosti s dýchaním alebo dýchavičnosťou alebo sa považujú za vážne chorých, okamžite vyhľadajú lekársku pomoc – postup v zmysle Odborného usmernenia hlavného hygienika SR.
- Zamestnanci, ktorí sa vrátili zo zahraničia v zmysle odborného usmernenia hlavného hygienika sú povinní zostať 14 dní v domácej izolácii.
- Zamestnanci, ktorí boli v úzkom kontakte s osobou COVID-19 pozitívnu majú 14 dňovú karanténu (nariaduje príslušný VLD formou PN)
- Zubní lekári vo veku 65 a viac, tehotné zubné lekárky a zubní lekári s chronickými ochoreniami, ktoré pri prípadnej infekcii vírusom SARS-CoV-II by mohli pre nich predstavovať vážne ohrozenie zdravia a života, môžu až do odvolania zavrieť svoje ambulancie, pričom je nevyhnutné túto skutočnosť ohlásiť príslušnému VÚC, zubný lekár naďalej poskytuje telefonické a elektronické poradenstvo pre pacienta.